

## Spis treści

|                                                                                              |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Wstęp. Dysfunkcja wzroku – możliwości poznawcze i artystyczne osób niewidomych .....         | 9   |
| I. Twórczość rysunkowa dzieci i młodzieży .....                                              | 43  |
| 1. Badania nad twórczością rysunkową dzieci i młodzieży w przeszłości .....                  | 44  |
| 2. Współczesna refleksja nad rysunkową twórczością dzieci i młodzieży .....                  | 56  |
| 3. Wybrane klasyfikacje etapów i faz rozwoju rysunkowego .....                               | 67  |
| II. Stan badań nad rysunkiem niewidomych .....                                               | 79  |
| 1. Historyczne i współczesne konteksty badań nad możliwościami rysunkowymi niewidomych ..... | 79  |
| 1.1. Rys historyczny .....                                                                   | 79  |
| 1.2. Analizy rysunków i obserwacje aktu rysowania .....                                      | 86  |
| 1.3. Percepcja i rozpoznawalność rysunków .....                                              | 95  |
| 2. Uwarunkowania edukacyjne rysunku .....                                                    | 104 |
| 2.1. Metodyka wprowadzania rysunku w ujęciu tyflodydaktycznym .....                          | 104 |
| 2.2. Adaptacje pomocy wizualnych dla niewidomych .....                                       | 113 |
| III. Metodologiczne podstawy badań .....                                                     | 119 |
| 1. Założenia badawcze .....                                                                  | 119 |
| 2. Cel badań .....                                                                           | 123 |
| 3. Grupa osób badanych .....                                                                 | 125 |
| 4. Postępowanie badawcze .....                                                               | 128 |
| 4.1. Materiał badawczy: rysunki i proces ich tworzenia .....                                 | 128 |
| 4.2. Interpretacja rysunków – narzędzia opisu .....                                          | 131 |
| 4.2.1. Semiotyczny model wytworu plastycznego .....                                          | 131 |
| 4.2.2. Pole badawcze i układ pojęć budujących refleksję .....                                | 132 |

|                                                                                          |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 4.2.3. Etapy i fazy rozwoju rysunkowego .....                                            | 141 |
| 4.3. Metody postępowania badawczego .....                                                | 142 |
| IV. Kreowanie rzeczywistości w rysunkach niewidomych .....                               | 143 |
| IV.I. Rysunki młodszej grupy badanych – dzieci w wieku 13–14 lat .....                   | 146 |
| IV.II. Rysunki starszej grupy badanych – młodzież w wieku 16–22 lat .....                | 225 |
| V. Możliwości i ograniczenia osób niewidomych w tworzeniu rysunków .....                 | 297 |
| V.I. Treść rysunków – wizerunki obiektów i zjawisk .....                                 | 300 |
| 1. Obraz rzeczywistości w umysłach osób niewidomych i jego projekcja<br>w rysunku .....  | 301 |
| 1.1. Wiedza o rysowanych obiektach – analiza kognitywna .....                            | 301 |
| 1.2. Wizerunki obiektów w rysunkach .....                                                | 303 |
| 1.3. Wzorce obiektów i zjawisk .....                                                     | 304 |
| 2. Rozpoznawalność obiektów i zjawisk w rysunkach .....                                  | 305 |
| V.II. Forma rysunków i jej komponenty. Umiejętność rysowania obiektów<br>i zjawisk ..... | 317 |
| 1. Ujęcie zjawiska .....                                                                 | 318 |
| 1.1. Umiejętność łączenia elementów obiektu w całość .....                               | 318 |
| 1.2. Obiekt na rysunku jako całość – relacje części do całości .....                     | 322 |
| 1.2.1. Obiekt i jego części .....                                                        | 322 |
| 1.2.2. Osadzenie części w całości .....                                                  | 333 |
| 1.2.3. Proporcje elementów w obiekcie .....                                              | 334 |
| 2. Kontur .....                                                                          | 337 |
| 3. Kształt .....                                                                         | 342 |
| 4. Przestrzeń i jej organizacja .....                                                    | 357 |
| 4.1. Ujęcie zjawisk w układach przestrzennych .....                                      | 358 |
| 4.1.1. Ujęcia obrazowanych zjawisk .....                                                 | 375 |
| 4.2. Kompozycja jako układ elementów w całości rysunku .....                             | 399 |
| 4.3. Położenie rysunku – lokalizacja zjawiska w formacie obrazu .....                    | 404 |
| 4.4. Wielkość obiektów w przestrzeni obrazu .....                                        | 405 |
| 5. Ruch w rysunku .....                                                                  | 409 |
| V.III. Kreatywność w rysunku i emocjonalność prezentacji .....                           | 413 |
| 1. Ocena autorów prac .....                                                              | 414 |
| 2. Ocena prac w interpretacji organizatora badań .....                                   | 417 |

---

|                                                                                                             |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| V.IV. Wnioski. Rekomendacje diagnostyczne i prognostyczne perspektywy<br>przeprowadzonych badań .....       | 421 |
| 1. Podobieństwa i różnice w rysunkach niewidomych .....                                                     | 421 |
| 1.1. Istotne podobieństwa łączące rysunki obydwu badanych grup .....                                        | 421 |
| 1.2. Istotne różnice ujawniające się w rysunkach obydwu grup .....                                          | 424 |
| 2. Rysunki niewidomych a rysunki dzieci widzących w okresie schematów ..                                    | 427 |
| 3. Tezy do dyskusji .....                                                                                   | 431 |
| 3.1. Rysunek jako aktywność przyrodzona człowiekowi .....                                                   | 431 |
| 4. Rysunek niewidomych a kreowanie obrazu świata .....                                                      | 435 |
| <br>Aneks. Deskrypcja – prezentacja uzyskanych rysunków ze względu na wiek<br>twórców i temat kreacji ..... | 441 |
| 1. Badane rysunki niewidomych i procedury ich opisu .....                                                   | 441 |
| 2. Prace młodszej grupy niewidomych uczniów (grupa I, 13–14 lat) .....                                      | 449 |
| 3. Prace starszej grupy osób niewidomych (grupa II, 16–22 lata) .....                                       | 503 |
| 4. Deskrypcje dodatkowe. Rysunki uzyskane w badaniach, pozostające<br>poza interpretacją rozprawy .....     | 557 |
| <br>Bibliografia .....                                                                                      | 569 |
| <br>Spis rysunków i tabel .....                                                                             | 587 |